

UPUTE

o iskapanju posmrtnih ostataka žrtava iz Drugog svjetskog rata i porača

U skladu s odredbama međunarodnog prava da svaka osoba ima pravo na ime i prezime te dostojan pokop, treba pristupiti i pobijenima u Drugom svjetskom ratu i poraću bez obzira kojoj strani pripadali. Pritom bi se trebalo rukovoditi sljedećim odredbama propisanima m eđunarodnim dokumentima i provjerenima u praksi na ozemlju Hrvatske i BiH.

- O pojedinom lokalitetu prikupiti što više svjedočenja tako da ostanu za povijest, ali i da se lakše utvrdi gdje su točno pobijeni pokopani.

- Utvrđivanje točnog mjeseta pokopa pobijenih i njihovog otkopavanja prepustiti arheologu. U lociranju grobišta moguća je primjena i suvremene tehnologije, primjerice georadar.

- Ako se zna ili s velikom vjerojatnošću prepostavlja da su u grobištu posmrtni ostaci vjernika, onda se vjerski službenik treba pomoliti prije početka radova.

- Kopači trebaju već imati iskustva sa sličnim poslovima, a ako nemaju potrebno ih je prethodno, odnosno kroz rad, pozorno obučiti da ne bi, unatoč dobroj želji, uništili sačuvane ostatke.

- Služiti se prikladnim alatom, ovisno o terenu, koji nipošto ne će uništavati ostatke u samom grobištu.

- Teren prije kopanja, na početku kopanja i tijek samog kopanja, s posebnom pozornošću na svaku zanimljivost, snimati fotografски i na video da bi se tako stvorio materijal za arhiv i za kasniju objavu.

- Policija treba osigurati grobište da bi se radovi mogli nesmetano obavljati i da nakon njihova prekida nepozvani ne bi mogli prilaziti grobištu.

- Rodbina ubijenih, i svatko tko to želi, može nazočiti iskapanju, ali na propisanoj udaljenosti i bez miješanja u tijek rada.

- Kada kopači pod vodstvom arheologa dođu do prvih posmrtnih ostataka, treba pozvati i sudskog medicinara. On će tada preuzeti vodstvo i pripremiti posmrtnе ostatke za vađenje.

- Nakon što su pronađeni prvi posmrtni ostaci, istražni sudac treba napraviti očevid da bi kasnije tužitelj mogao podići optužnicu protiv poznatih ili nepoznatih počinitelja.

- Posmrtni ostaci otkopavaju se i podižu iz ležišta prema pravilima

sudsko-medicinske struke, a svakako uz nastojanje međusobnog odvajanja tijela (ne jednostavnim sakupljanjem ili devastiranjem nalazišta čupanjem kostiju iz ležišta prije nego što su one do kraja prikazane i očišćene od zemlje i njihovim kasnijim razvrstavanjem prema vrsti). Otkriveni posmrtni ostaci, dijagnosticirani kao ljudski, označuju se brojevima, fotografiraju, skiciraju u svom položaju te se bilježi stanje tijela / kostura / ostataka i svega što se uz to nalazi (odjeća, predmeti).

- Razdvojeni posmrtni ostaci pojedinih osoba stavljaju se u posebne limene sandučiće. U njima postoji mjesto gdje se bilježi gdje je tijelo pronađeno, kada i pod kojim brojem. Nakon toga se prebacuju na mjesto sudskomedicinske obrade i identifikacije, u baze na terenu ili u najbliži zavod za sudsku medicinu.

- Ukoliko postoje odgovarajuće materijalne mogućnosti, a uz osnovanu prepostavku o mogućim žrtvama pokopanima u dotičnom grobištu (te pripadajuće članove živuće ili preminule rodbine), potrebno je obaviti i DNK analizu.

- U posebne kutije pohranjuju se i predmeti

pronađeni u grobištu. Pomno se pazi da budu pripisani pripadajućem tijelu, jer mogu puno toga reći o dotičnom.

- Predmeti pronađeni u grobištu trebaju nakon obavljenog iskapanja biti dostavljeni na restauraciju da bi jednog dana mogli biti odloženi u muzej, spomen sobu ili nešto slično.

- O početku i o tijeku iskapanja mediji trebaju neprestano izvješćivati na takav način da ne nastoje ništa prikriti. U tu svrhu najbolje je imati svakodnevna službena priopćenja.

- Nakon obavljenog iskapanja grobište se dolično sanira i ako već postoji dogovoren obilježje, onda se ono njime obilježi. Ako to obilježje ne postoji, treba se o njemu što prije dogоворити.

- Obradene posmrtnе остатке treba u limenim sandučićima privremeno odložiti u mjesnu mrtvačnicu ili na neko drugo prikladno mjesto.

- Po završetku navedenih radnji treba pristupiti doličnom pokopu pronađenih. To se obavlja ili u zajedničku grobnicu ili u obiteljske grobnice.

- Vrijeme pokopa treba biti tako izabrano da bude nazočno što više ljudi i da mediji o njemu mogu dolično izvijestiti. Ako je ikako moguće, sprovodna povorka s kovčežićima prekrivenim hrvatskim zastavama treba proći kroz mjesto, jer to čisti podsvijest naroda.

- Posmrtni ostaci nepoznatih osoba polažu se u zajedničku grobnicu, a posmrtni ostaci poznatih predaju se svečano obitelji prije samog pristupa pokopu nepoznatih.

- Uz svećenika, na sprovodu su nazočni i politički predstavnici koji trebaju održati govor, ali ne u ime svoje stranke, nego u ime službe koju obnašaju.

Dostojanstvo treba pratiti sav tijek nabrojenog. Radi se o ljudskim kostima i o prošlosti koja itekako utječe na našu sadašnjost i budućnost.

LITERATURA

- Ubelaker DH. Human skeletal remains: excavation, analysis, interpretation. 3rd ed. Washington: Taraxacum, 1999.

- Carver M. Archeological Investigation. London, New York: Routledge, 2009.

- Kimmerle EH, Baraybar JP. Skeletal trauma – identification of injuries resulting from human rights abuse and armed conflict. Boca Raton: CRC Press, 2008.

- Definis-Gojanović M. Značaj i obilježja ekshumacija i identifikacija žrtava rata. Vladavina prava 2001;21:127-35.

- Strinović D, Škavić J, Žečević D i sur. Experience-based identification model for mass disasters. Proceedings of the 10th

International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia; 2001 May 23-26; Opatija. Department of Forensic Medicine and Criminology, School of Medicine, University of Zagreb; 2001.

- Definis Gojanović M, Sutlović D. Skeletal Remains from World War II Mass Grave: from Discovery to Identification. Croat Med J 2007; 48:520-7.

- Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata s dopunskim protokolima. Zagreb: Narodne novine, 1997.6.

- Interpol's Disaster Victim Identification Guide, 2005.

- Protocol for Preventing Arbitrary Killings through Adequate Death Investigation and Autopsy ("Minnesota protocol"), 1988.

- UN Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions, 1991.

- Guidelines for the Conduct of the United Nations Inquiries into Allegations of Massacres, 1997.

- Istanbul Protocol – UN Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 2001.

Prof. dr. sc. Marija Definis Gojanović, liječnik forenzičar

